

Λιβανελί

ΖΟΥΛΦΙ ΛΙΒΑΝΕΛΙ

Ο ψαράς κι ο γιος του

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΓΚΩ ΚΑΡΑΟΓΛΑΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΖΟΥΛΦΙ ΛΙΒΑΝΕΛΙ

Ο ψαράς κι ο γιος του

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ
ΦΡΑΓΚΩ ΚΑΡΑΟΓΛΑΝ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 562

Ζουλφί Λιβανέλι, *Ο ψαράς κι ο γιος του*

Zülfü Livaneli, *Balıkçı ve Oğlu*

Μετάφραση: Φραγκώ Καραόγλαν

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια - Διορθώσεις: Μάριος Παρθένης-Γαρδίκη

Σελιδοποίηση: Σπυριδούλα Βονίτση

Εικαστικό εξωφύλλου: Thomas Moran (*The Much Resounding Sea*, 1884)

Copyright© Zülfü Livaneli, 2021

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Πρώτη έκδοση στην τουρκική γλώσσα από τις εκδόσεις İnkilâp, 2021

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Οκτώβριος 2022

KET Δ992 ΚΕΠ 676/22

ISBN 978-618-07-0150-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.400.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ, ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Μπορεί και να μην έπρεπε να γίνω ψαράς, σκέφτηκα.

Και τι άλλο θα 'κανα, αφού γι' αυτό γεννήθηκα.*

Έρνεστ Χέμινγκουεϋ, Ο Γέρος και η Θάλασσα

* *Ο Γέρος και η Θάλασσα*, μετάφραση Αχιλλέα Κυριακίδη, Εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα 1989.

Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΙΜΟΤΑΝ ΑΚΟΜΗ, ασάλευτη· ένα ανάλαφρο αεράκι θα την ξυπνούσε σε λίγο. Το αεράκι φυσούσε αξημέρωτα και, μαζί με την υγρασία που είχε συσσωρεύσει η νύχτα, σάρωνε και τους πόνους που ταλαιπωρούσαν τα πόδια του φαρά. Ώρα έγερσης· η θάλασσα, από σκούρα μπλε, έπαιρνε μια αλλόκοτη ασημόλευκη απόχρωση. Ο ουρανός ξάφνιαζε τους ανθρώπους κάθε μέρα· σκάρωνε καινούρια σχήματα, έπαιρνε καινούριες μορφές· βιολετής τη μια, τριανταφυλλής την άλλη, ξάφνου άσπρος σαν το γάλα, κι ύστερα παρδαλός, σπινθηροβολούσε πάνω στον καθρέφτη της θάλασσας.

Ο φαράς δεν είχε χάσει ποτέ, ούτε μια φορά, την ώρα του ξυπνήματος της θάλασσας. Σηκωνόταν κάθε πρωί πριν βγει ο ήλιος, έπινε ένα γεμάτο φλιτζανάκι λάδι και τραβούσε τον δρόμο για το αραξοβόλι. Ήταν ένα συνήθειο που το κρατούσε χρόνια τώρα, να πίνει ελαιόλαδο μ' άδειο στομάχι· το 'χε μάθει απ' τους κοτσονάτους γέροντες του χωριού, εκείνους που τους είχε

διδάξει η μεγάλη πείρα και συνέχιζαν να στύβουν και να βγάζουν τον χυμό της ελιάς απ' τα πανάρχαια λιόδεντρα με τους ροζιασμένους κορμούς, που εξακολουθούν να ανθίζουν και να καρπίζουν... Ιδού, το μυστικό της αιγαιοπελαγίτικης υγείας κι ευεξίας.

Όταν έφτασε στο αραξοβόλι η μέρα είχε αρχίσει να φωτίζει, αλλά ο χωματένιος δρόμος ήταν έρημος. Κανένας δεν ξεκινούσε τόσο νωρίς όσο εκείνος. Του άρεσε του λιγομίλητου ψαρά αυτή η ερημιά, αγαπούσε τη μοναξιά. Ήταν ψηλός στ' ανάστημα κι αδύνατος. Τα ρουφηγμένα του μάγουλα, τα μελιά μάτια του, τα καστανά ανάκατα μαλλιά, δίνανε στο πρόσωπό του μιαν ανεπιτήδευτη, αφρόντιστη, απροσποίητη γοητεία. Γοητεία χαρακτηριστική των ανθρώπων που κερδίζουν το φωμί τους δουλεύοντας με τα χέρια τους· καμιά σχέση με τους συνηθισμένους στις ανέσεις ανθρώπους των πόλεων, που τα παραταϊσμένα σώματά τους, φτάνοντας στη μέση ηλικία, έχουν στρογγυλέψει απ' τα παραπάνω κιλά· είχε ένα ύφος που στους αστούς θα φαινόταν κάπως άξεστο, με το παραπάνω αρρενωπό, ίσως, κιόλας, τραχύ. Θα 'ταν δύσκολο εξάλλου να ζήσουν σ' ένα ψαροχώρι σαν αυτό άνθρωποι που το κεφάλι τους είναι υπερβολικά απασχολημένο με χίλια δυο αξεδιάλυτα ζητήματα, άνθρωποι που προσπαθούν, με την υπέρμετρα αναπτυγμένη καχυποψία και με τα άγχη τους, να προσδώσουν νόημα σε έναν κόσμο περιπλοκο και συγκεχυμένο. Η ζωή ήταν ζόρικη εδώ, κουραστική, δεν στεκόσουν όρθιος αν δεν πείζες το

σώμα σου ως το σημείο της εξάντλησης. Μια τέτοια ζωή απαιτούσε την απερίφραστη αποδοχή όχι μόνο των αντρών και των γυναικών, αλλά και των παιδιών ακόμα.

Ο Μουσταφά δεν ζητούσε τίποτα από κανέναν. Και, θύμωνα μ' όσους, βγαίνοντας να ψαρέψουν, ζητούσαν πετονιές κι αγκίστρια για καβάντζα. Τους έδινε αυτό που ήθελαν, αλλά μουτρωμένος. Άμα εγώ μπορώ να κάνω τη δουλειά μου χωρίς να ζητάω βοήθεια, μπορούν να την κάνουν όλοι, σκεφτόταν. Όταν ο καπετάν Ταχσίν, που πλάι του δούλευε από μικρό παιδί, απόκαμε και βγήκε στη σύνταξη, ο Μουσταφά αγόρασε με δόσεις το όμορφο, παλαίμαχο ψαροκάικό του, που 'χε τη μηχανή στην πρύμνη – το δούλευε και συνάμα το ξεπλήρωνε. Τριάντα χρόνια χρήσης είχανε αφήσει τ' αχνάρια τους πάνω στο παλιό σκαρί: Τα κουπιά είχαν ξεφτίσει, τα σκοινιά ροκανίσει το ξύλο στο παραπέτο, οι μισίνες είχαν γρατζουνίσει κι αυλακώσει τις κουπαστές, το ταμπούκι ήτανε ξεχαρβαλωμένο, το καπάκι του έτριξε όταν δούλευε η μηχανή. Για να μην πούμε για τα σημάδια που 'χαν αφήσει στα χέρια του καπετάν Ταχσίν, αλλά και στα δικά του. Πετσιασμένα απ' το ήλιο, τα χέρια του μοιάζαν σαν δυο γερά, ανεξάρτητα απ' τον ίδιο και από το σώμα του στοιχειά της θάλασσας.

«Άιντε, ο Θεός βοηθός» είπε φωναχτά, όπως κάθε

πρωί μόλις έλυνε το σκοινί και πηδούσε στη βάρκα. Η μηχανή, που χρόνια τώρα τον υπηρετούσε καλόβολα, πήρε αμέσως μπρος. Όπως κάθε πρωί, το κροτάλισμά της αντήχησε στον όρμο κι ο αντίλαλος έκανε το μέσα του ν' αναγαλλιάσει. Η σβέλτη, γοργοκίνητη βάρκα γλιστρούσε αβίαστα στο νερό. Η θάλασσα ήταν λάδι. Πώς αλλιώς θα ήταν βέβαια τόσο πρωί, σε λιγάκι όμως θ' άρχιζαν οι παφλασμοί, όσο ανέβαινε ο ήλιος η θάλασσα θα δυστροπούσε και θα αναδευόταν πιο πολύ, και τ' απόγευμα πια, με τις σπιλιάδες, σαν ερωμένη που παραδίνεται με τα χίλια νάζια στον αγαπημένο της, θα φούσκωνε και θ' αγρίευε.

Κουβαλούσε πάντα μαζί του ένα μικρό τρανζίστορ· το άνοιξε κι από μέσα ξεχύθηκε ένα λυπητερό αιγαιοπελαγίτικο δημοτικό: *Αφρίζει η θάλασσα, αχ ψυχή μου αχ / Στο καίκι θα μπω να με φέρει, αχ ψυχή μου αχ...* Η μουσική που του έκανε συντροφιά δεν θα σταματούσε ώσπου να τελειώσει τη δουλειά του και να γυρίσει στον όρμο. Ή, τουλάχιστον, έτσι νόμιζε, επειδή αυτό γινόταν κάθε μέρα. Να, όμως, σήμερα ο σταθμός, που έπαιζε πάντα λαϊκά τραγούδια και ζειμπέκικους σκοπούς, είχε βάλει αυτό το πιο αγαπημένο τραγούδι του μακαρίτη του πατέρα του. *Στον κόσμο ετούτο ήρθα, αχ ψυχή μου αχ / για μια ομορφονιά...* συνέχιζε το παλιό δημοτικό*.

* Deniz Üstü Köpürür (Αφρίζει η Θάλασσα), https://www.youtube.com/watch?v=fDJ67D_oSUM.

Ένας φτωχός ψαράς ήτανε ο πατέρας του, ένας φουκαράς που τη ζωή του την είχε ρημάξει η θάλασσα. Και να σκεφτεί κανείς πως την εποχή εκείνη δεν υπήρχαν ακόμη τουρίστες, το ψάρι ήτανε μπόλικο, όμως και φτηνό, όσο και να 'βγαζες, δεν γλίτωνες απ' το μεροδούλι μεροφάι, το δίνανε για πενταροδεκάρες. Το ψάρι τώρα έχει ακριβύνει· τώρα είναι απλησίαστες οι τιμές των καλαμαριών, του χταποδιού, των μυδιών, της γαρίδας, έχει μειωθεί βέβαια και το μπερεκέτι της θάλασσας. Δεν ψαρεύουν πια, όπως παλιά, αρματωσιά την αρματωσιά, αγκίστρι το αγκίστρι – με τσαπαρί. Μεγάλα σκάφη που 'ρχονται από άλλες θάλασσες, μακρινές, εφοδιασμένα με σόναρ, σκάβουν τώρα τον βυθό της θάλασσας. Στις παραλίες έχουν ανοίξει ακριβά εστιατόρια, που παραβγαίνουνε ποιο θ' αγοράσει το πιο φρέσκο ψάρι. Στον αιώνα τον άπαντα δεν θα μπορούσαν να πάνε σ' αυτά τα εστιατόρια εκείνοι που πιάνουν το πιο φρέσκο ψάρι. Αδύνατο με τις τιμές σε τέτοια ύψη. Οι 'Σταμπουλιώτες έρχονται και χαλάνε για ένα γεύμα, όσα βγάζει ο ψαράς σ' έναν μήνα, μουρμούρισε. Άλλοι λέγανε πως στα πολυτελή ξενοδοχεία τα καζάντια ενός μήνα πήγαιναν σ' ένα ποτήρι ποτό. Άσε κιόλας που δεν περνούσε απ' τον νου των χωρικών να πάνε να δώσουν λεφτά για να φάνε ψάρι έξω. Κάτι τέτοιο τούς φαινόταν περίεργο. Τα εστιατόρια ήταν απλά καλοί πελάτες, οι ψαράδες δεν έβλεπαν χαϊρι, τσίμα τσίμα εξακολούθουσε να βγαίνει το μεροκάματο.

Ο Μουσταφά θυμόταν πάντα τα χέρια του πατέρα του. Χερούκλες τεράστιες, ασουλούπωτα, σκληρά, σχεδόν μη ανθρώπινα χέρια. Άμα ακουμπούσε το χέρι του πατέρα του του φαινόταν σαν να άγγιζε τον κορμό ενός δέντρου. Έτσι είχαν γίνει τώρα και τα δικά του. Ο μακαρίτης ήταν σκληρός άνθρωπος, κάπνιζε σαν φουγάρο, το τσιγάρο ήταν η αιτία του πρόωρου θανάτου του από καρκίνο του πνεύμονα. Τη βάρκα του την είχαν πουλήσει για να ξεπληρώσουν τα χρέη του.

Τα σπίτια στον όρμο κοιμόντουσαν· το κροτάλισμα της μηχανής αντιλάλησε πάνω τους και διαχύθηκε στις πέτρα ακτές. Τρεις μέρες η φουρτούνα αντάριαζε τη θάλασσα, που τώρα ήταν αρυτίδωτη. Τίποτα δεν θύμιζε τον χαλασμό εκτός απ' τα σκουπίδια που παρασέρονταν νωχελικά στις ακτές. Θα εξαφανιζόντουσαν, όμως, σιγά σιγά από μόνα τους. Εξάλλου, τα σκουπίδια αυτά απασχολούσαν μονάχα τους τουρίστες που κολυμπούσαν στη θάλασσα, όχι τους ψαράδες που έμπαιναν στο νερό μόνο αν ήταν αναγκασμένοι.

Όπως κυλούσε ο καιρός και περνούσαν τα χρόνια, ο Μουσταφά μετατρέποταν σ' ένα πλάσμα του νερού, σ' ένα κομμάτι της θάλασσας, γινόταν θαρρείς φύκι ή ψάρι, βράχος, άμμος, βότσαλο. Ανάσαινε μαζί με τη θάλασσα· αν εκείνη ήταν κακότεροπη, κακότεροπος κι αυτός, αν ήταν ακίνητη, ακίνητος, αν ήταν θλιμμένη,

θλιμμένος. Γενικά ήταν ένας σιωπηλός άνθρωπος, δεν μιλούσε αν δεν χρειαζόταν. Τον έβλεπες μόνο του, μ' ένα τσιγάρο κρεμασμένο στα χείλη, να μπαλώνει δίχτυα, να πλένει τη βάρκα ή να αγναντεύει τον ορίζοντα. Οι άλλοι ψαράδες μαζεύονταν στο καφενείο, ο Μουσταφά δεν πήγαινε στο καφενείο, ούτε έπαιζε όκει* και τα βράδια δεν έπινε ρακί αλλού εκτός απ' το σπίτι του. Απόμαχοι ψαράδες, που τον ήξεραν απ' τα μικράτα του, λέγανε πως ανέκαθεν ήτανε μοναχικός, και πως –αλίμονο– είχε κλειστεί ακόμα πιο πολύ στον εαυτό του από τότε που πνίγηκε ο γιος του. Σε ζωντανό νεκρό είχε μεταμορφωθεί απ' τη μέρα που είχε βγει για φάρεμα με τον Ντενίζ**, έτσι έλεγαν το επτάχρονο αγόρι, και γύρισε χωρίς εκείνον· ούτε καν στη γυναίκα του, που έκλαιγε απ' το πρωί ως το βράδυ, μιλούσε πια.

Μόνο μια νύχτα κοίταξε τη γυναίκα του με μάτια κατακόκκινα και της είπε «Η Θάλασσα πήρε τον Ντενίζ! Ποιος ξέρει, μπορεί και να είχε κάποιο λόγο». Τον κατηγορούσε άραγε ενδόμυχα η Μεσουντέ; Σκεφτόταν, Γιατί δεν έσωσε τον γιο μου; Λέξη δεν του 'χε πει. Ύστερα απ' τον χαμό του παιδιού η νεαρή γυναίκα είχε ξεθωριάσει. Το πρόσωπο, το βλέμμα, τα λαμπερά πράσινα μάτια της, όλα, όλα είχαν θολώσει. Τις ώρες

* Okey. Επιτραπέζιο παιχνίδι τύχης και μνήμης, πολύ δημοφιλές στην Τουρκία. Θεωρείται «μετεξέλιξη» του Rummikub και του Mahjong. <https://en.wikipedia.org/wiki/Okey>.

** Θαλάσσης. Deniz, σημαίνει στα τουρκικά, θάλασσα.

που δεν έκλαιγε, καθόταν με γερμένο το κεφάλι σαν λουλούδι απότιστο, νόμιζες πως αν την άγγιζες θα διαλυόταν. Μετά τη συμφορά, για πολύ καιρό, άντρας και γυναίκα δεν κοιταχτήκανε στα μάτια. Ανταλλάζανε μονάχα τις απολύτως απαραίτητες καθημερινές κουβέντες· ζούσανε μηχανικά· ανάμεσά τους είχε πέσει ένα πέπλο καταχνιάς: Υπήρχε πλέον κάτι για το οποίο δεν έπρεπε να μιλάνε, κάτι που δεν έπρεπε καν να σκέφτονται, που δεν έπρεπε προπαντός να θυμίζουν ο ένας στον άλλο, γιατί ο παραμικρός μορφασμός, ο παραμικρός υπαινιγμός θα έσπαζε τη λεπτή κλωστή απ' την οποία κρεμόταν η σχέση τους. Η ύπαρξή τους η ίδια ήταν έγκλημα.

Το σώμα του αγοριού δεν βρέθηκε ποτέ. Του Μουσταφά τού φαινόταν μεγάλη προδοσία απέναντι στον γιο του το να μη σκέφτεται, το να ξεχάσει την καταραμένη μέρα που έγινε το κακό. Έτσι, κάθε βράδυ, μόλις ακουμπούσε το κεφάλι του στο μαξιλάρι, ο νους του έτρεχε ευθύς στις λεπτομέρειες της τραγικής περιπέτειας, έβαζε τα νύχια του κι ανασφάλευε ξανά και ξανά την πληγή. Του φαινόταν ντροπή να ζει μετά τον γιο του. Η συντριβή ήταν τόσο ζωντανή όσο την πρώτη μέρα. Αν δεν ήξερε, αν δεν πίστευε ότι είναι η πιο μεγάλη αμαρτία, θα είχε αφεθεί να πνιγεί και ο ίδιος στα μανιασμένα νερά.

Μία μία αναλογιζόταν τις εικόνες: Πώς ο μικρός που λάτρευε τη θάλασσα είχε σηκωθεί μαζί του χαράματα, τη χαρά που είχε, το πώς γελούσαν τα μάτια του

την ώρα που σαλπάρισαν, πώς είχε βάλει το λεπτό του χέρι στο νερό και του φώναξε ενθουσιασμένος «Μπαμπά, μπαμπά, κοίτα τι κάνω!», για να του δείξει τις σταλαγματιές που τον πιτσιλούσαν καθώς το νερό χτύπαγε στο χέρι του, πώς σήκωσε το κεφαλάκι του και τον κοίταξε με μάτια γεμάτα ευγνωμοσύνη όταν εκείνος του είπε «Πρόσεχε», κι έβλεπε, ύστερα, τον ουρανό να μαζεύει μαύρα σύννεφα, τον δυνατό αέρα που σήκωσε, τη θύελλα να ξεσπάει μεσοπέλαγα, την φαρβάρκα να παραδέρνει στα κύματα σαν καρυδότσουφλο, το κύμα που τη χτύπησε στο πλευρό, την τίνανε και την τουμπάρισε, πώς γαντζωμένος στην αναποδογυρισμένη βάρκα, με τα νερά να μπαίνουν στα μάτια του, κοιτούσε γύρω μα δεν έβλεπε πουθενά τον γιο του, πώς βουτούσε και ξαναβουτούσε στα ξέφρενα νερά, πώς με τις ώρες τον αναζητούσε μες στην αντάρα που ανατάραζε ακόμα τον βυθό, πώς είχε ανεβεί πάνω στην τουμπαρατισμένη βάρκα ψάχνοντας απελπισμένος να τον δει, που έψαχνε τα δίχτυα, μήπως ο μικρός είχε μπερδευτεί σ' αυτά, και που όλη αυτή την ώρα παρακαλούσε, *Θεέ μου, βοήθα, Θεέ μου, βοήθα με*. Είχε βουτήξει αμέτρητες φορές αφού κόπασε η θύελλα, με τη σκέψη τουλάχιστον να βρει το άψυχο του σώμα. Είχε ψάξει στους βράχους, κάθε εσοχή, κάθε κοιλότητά τους, μπήκε σε κάθε μυστηριώδη σπηλιά του βυθού, συνάντησε ψάρια, χταπόδια, όλων των ειδών μικρά και μεγάλα πλάσματα της θάλασσας, κολύμπησε μαζί τους, μα πουθενά δεν βρήκε τον γιο του.

Κανείς δεν τον άκουσε ούτε μια φορά ως σήμερα να λέει έστω και μια λέξη για το κακό. Εντάξει, ήταν λιγόλογος άνθρωπος, αλλά μετά τον χαμό του παιδιού είχε αποτραβηχτεί τόσο στον εαυτό του, θαρρείς και κάθε λέξη που θα 'λεγε, κάθε λόγος που θα 'βγαине απ' το στόμα του, θα ήταν ασέβεια στη μνήμη του αγοριού. Έμοιαζε με χελώνα. Μήτε στη γυναίκα του μιλούσε, έτρωγε σιωπηλός και έπεφτε για ύπνο από νωρίς. Αυτό που έκαναν αραιά και πού κάτω απ' τα σκεπάσματα δεν μπορούσες να το πεις «έρωτα». Ικανοποιούσαν μια σωματική ανάγκη, σιωπηλά όπως έτρωγαν το φαγητό τους. Το πρωί σηκωνόταν πριν ξυπνήσει η Μεσουντέ και ξετρύπωνε απ' το σπίτι για να πάει στη βάρκα. Οι φίλοι του τον αγαπούσαν, είχαν συνηθίσει τα χούγια του. Ο καλύτερος φίλος του είν' το τσιγάρο, λέγανε, ευχόντουσαν σε κανέναν ο Θεός να μη δίνει πόνο παιδιού και χτυπούσαν ξύλο.

Οι ναυτικοί πιστεύουν πολύ στο γούρι και στη γρουσουζιά, γιατί ποτέ δεν μπορείς να ξέρεις τι σου επιφυλάσσει η θάλασσα, τι θα σου πάρει, πώς θα σε ανταμείψει. Ζουν γνωρίζοντας ότι το νερό, ο άνεμος, το σύννεφο, το αστροπελέκι, το κύμα, είναι πολύ δυνατά, ενώ ο άνθρωπος αδύναμος, γι' αυτό σέβονται τη φύση πιο πολύ από τους στεριανούς. Εξάλλου, όταν γίνεται λόγος για θάλασσα, στον νου τους δεν έρχεται, όπως συμβαίνει με τους στεριανούς, η επιφάνεια της υγρής

έκτασης, αλλά ένας ολωσδιόλου άλλος κόσμος κάτω από την επιφάνεια, ένας κόσμος πιο συναρπαστικός, ένας κόσμος που κάποτε σου φέρνει αφθονία, άλλες φορές κινδύνους. Γι' αυτό κι ο πιο απλοϊκός ψαράς, ο πιο αγράμματος, που ιδέα δεν έχει από μυθολογία, έχει μια ποσειδώνια αίσθηση. Η απέραντη θάλασσα καμιά φορά αγριεύει, λυσομανάει, αιφνιδιάζει κι επιτίθεται με την αξεπέραστη δύναμη μιας τριαινας· άλλες πάλι φορές γίνεται μια μειλίχια ερωμένη, σου χαϊδεύει το πρόσωπο με γλυκές αύρες, απαλύνοντας τις θύμησες των εκδικητικών της ξεσπασμάτων, ζητάει συγνώμη σχεδόν. Είναι συνάμα πηγή ευλογίας και συμφοράς. Το θαλασσί, που όλοι βλέπουμε, είναι ο υμένας που κρύβει το απέραντο σώμα της θάλασσας· οι ανατριχίλες που ξεκινούν με την πνοή του ανέμου είναι το ξύπνημα του υγρού στοιχείου.

Ξέρει καλά τον βυθό της θάλασσας ο Μουσταφά, γιατί πολύ νέος ήταν βουτηχτής. Γνωρίζει τα θαλάσσια φυτά που χορεύουν αργά πέρα δώθε στον ρυθμό του νερού, γνωρίζει και τα περίεργα, ανίδια για τον κόσμο έξω απ' το νερό, πλάσματα του βυθού της, που σίγουρα δεν ξέρουν ότι ζουν μες στο νερό. Έτρεφε την πεποίθηση, ο Μουσταφά, πως κι εκείνα τον γνωρίζουν· χαιρετάει, ας πούμε, κάθε φορά που βουτάει, δυο πελώριους ροφούς –επειδή δεν του πάει με τίποτα η καρδιά να τους καμακώσει– που έχουν βολευτεί στην κοιλότητα ενός βράχου, κι εκείνοι μοιάζει να δέχονται τον χαιρετισμό του και να ανταποδίδουν. Απ' τη θέση

τους πάντως δεν κουνιούνται, ίσως γιατί τον έχουν συνηθίσει.

Ο Μουσταφά είχε καταλήξει για κάποιον λόγο πως τον πιο μεγάλο απ' αυτούς τους δυο ροφούς τον έλεγαν Οσμάν. Πολύ νεαρός ακόμα, όταν πήγαινε στο καφενείο με τους φίλους του να παίξουν ξερή, έλεγε, τον έναν τον λένε Οσμάν, του αλλουνού δεν το ξέρω τ' όνομα και τους έκανε να ξεκαρδίζονται στα γέλια, κι ύστερα σάστιζε γιατί γελούσανε. Κανείς δεν καταλάβαινε ότι δεν αστειευόταν. Ποτέ του δεν πείραζε απειλούμενα φάρια – σάματις δεν ξέρανε ότι ο ροφός είναι απειλούμενο είδος; Ήταν κάτι σοβαρό αυτό που έλεγε. Στις γάτες και στους σκύλους δίνουμε ονόματα, γιατί όχι και στα φάρια; Μετά τον θάνατο του γιου του ούτε ξαναβούτηξε ούτε ξαναπήγε στο καφενείο. Μήτε ξέρει πια τι απόγιναν ο Οσμάν και ο άλλος ροφός.

Θάλασσα τροφοδότρια, θάλασσα ζωή, θάλασσα ερωμένη, θάλασσα μπαμπέσα, θάλασσα βουβή, θάλασσα στοργική, θάλασσα θυμωμένη. Πότε τον πεθαίνει της πείνας τον ψαρά, πότε τού δίνει απλόχερα. Η θάλασσα δεν παραδίνεται στον καθένα που πετάει μια πετονιά, στον κάθε έναν που καλάρει δίχτυα. Οπωσδήποτε πρέπει να ξέρεις την εποχή του κάθε ψαριού, τον τόπο, τις διαδρομές του, την πετονιά, το δόλωμα, τα δίχτυα που θα χρησιμοποιήσεις, τον τρόπο που θα το φαρέψεις. Αυτό που λένε τύχη του πρωτάρη, συμβαίνει καμιά φορά και προσφέρει στον ενθουσιώδη τύπο που έχει βγάλει ο ψαράς βαρκάδα ένα κόκκινο

χελιδονόφαρο πιασμένο στ' αγκίστρι απ' την κοιλιά του, αλλά τέτοια τύχη είναι σπάνια.

Μερικοί τουρίστες θέλουν να ζήσουν την έξαψη μιας περιπέτειας και πληρώνουν καλά για να τους πάρουν οι ψαράδες στη βάρκα για βόλτα και φάρεμα. Ούτως ή άλλως, αμέσως το καταλαβαίνεις απ' τη στάση του σώματός τους πως ο σκοπός δεν είναι να πιάσουν ψάρι, αλλά να νιώσουν την ξαφνική συγκίνηση. Δεν είναι ο άρτος ο επιούσιος που τους απασχολεί. Πρόκειται ως επί το πλείστον για καλούς ανθρώπους, αν και συχνά είναι φλύαροι και σκοτίζουν τους ψαράδες με ανούσιες ερωτήσεις. Ρωτάνε χωρίς σταματημό, λες κι είναι δυνατόν να μάθεις σε μια βαρκότσαρκα όλα τα μυστικά της φαρικής. Έτσι δε και τσιμπήσει ψάρι στην πετονιά τους, τινάζονται όρθιοι, αρχίζουν να πατούν εδώ κι εκεί, η βάρκα μποτζάρει δεξιά αριστερά, με κίνδυνο ν' αναποδογυρίσει. Ο Μουσταφά αναλαμβάνει τέτοιες τσάρκες, δεν τους πηγαίνει βέβαια στα δικά του κρυφά ψαροτόπια. Αφήνει τα πράγματα στην τύχη.

Κοντά στα ιχθυοτροφεία, που τα τελευταία χρόνια ρημάζουν τον κόλπο, βρίσκεις πολύ ψάρι. Αυτά είναι είτε ψάρια που 'χουν ξεφύγει από το δίχτυ της δεξαμενής της ιχθυοκαλλιέργειας, είτε μεγάλα ψάρια που φάχνουν τροφή. Κάποια, πάλι, θέλοντας να βρουν τροφή μπλέκουν σε δίχτυα και γίνονται τροφή. Ο Μουσταφά τα λυπάται αυτά τα ψάρια, ανάλογα με την περίπτωση, αν είναι μπορετό, βουτάει και τα ελευθε-

ρώνει. Ιδίως αν είναι κανένα δελφίνι. Ο Μουσταφά θεωρεί τα δελφίνια αδέρφια του. Είναι φίλος τους καρδιακός, πιστεύει ότι συνεννοούνται χωρίς να μιλούν. Μερικές φορές, την ώρα της τσάρκας με τους τουρίστες, εμφανίζονται δελφίνια και τους αφήνουν όλους έκθαμβους με τις βουτιές, τα μπλε λαμπυρίζοντα χοροπηδήματα, το κυματοειδές παιχνιδισμό τους. Τότε, το μπαξίσι που του δίνουν οι τουρίστες γίνεται πιο γερό, κι ακόμα πιο γερό αν καταφέρουν να βγάλουν και φωτογραφία.

Μια μέρα ένας ενθουσιώδης τουρίστας έκανε τον Μουσταφά να χαμογελάσει με πίκρα, όταν, δείχνοντάς του το βιβλίο που κρατούσε στο χέρι του, τον ρώτησε αν το έχει διαβάσει. «Τι μου λέτε τώρα, κύριε, τι βιβλία, εμείς, να, ίσα να βγάζουμε το ψωμί μας» ψέλλισε εκείνος, κοιτώντας το βιβλίο σαν να ήταν κάποιο παράξενο αντικείμενο. Ο τουρίστας όμως ήταν επίμονος:

«Λέει την ιστορία ενός φαρά σαν κι εσένα αυτό το βιβλίο. Το έγραψε ένας Αμερικανός συγγραφέας. Έχει ξιφιούς εδώ; Τους φαρεύετε;».

«Φυσικά» απάντησε ο Μουσταφά, «πρώτα ο Θεός, ό,τι πέφτει στο μερτικό μας απ' τη θάλασσα, καλοδεχούμενο είναι».

«Κοίτα» επέμεινε ο τουρίστας, «ο φαράς του βιβλίου δεν είναι νέος σαν κι εσένα, είναι γέρος. Μια μέρα ένας μεγάλος, πολύ μεγάλος ξιφίος τσιμπάει το δόλωμα κι αρχίζει να παρασέρνει τη βάρκα του. Καταλαβαίνεις πόσο μεγάλος, δηλαδή. Ο ξιφίος τραβάει

τη βάρκα μέρες και νύχτες, τα χέρια του γέρου πληγιάζουσε κρατώντας αντίσταση, είναι θεονήστικος, αλλά αντέχει. Ώσπου, τέλος, το ψάρι κουράζεται, ο γέρος το σκοτώνει με το καμάκι, επειδή όμως το ψάρι δεν χωράει μες στη βάρκα, το δένει μ' ένα σκοινί και βάζει μπρος να γυρίσει στο λιμάνι, σέρνοντας τον ξιφιό από πίσω. Τι λες όμως ότι γίνεται στο ταξίδι της επιστροφής;»

«Δεν ήταν καλός ψαράς αυτός» μουρμούρισε ο Μουσταφά, «καθόλου δεν τον συμπάθησα».

Ο τουρίστας σάστισε, αλλά δεν πτοήθηκε, «Άκου» είπε, «εδωδά, φτάνουμε στο πιο συναρπαστικό σημείο, στον γυρισμό έρχονται σκυλόψαρα κι αρχίζουν να κομματιάζουν και να καταβροχθίζουν το τεράστιο ψάρι...».

«Άσ' το, μπέη μου, σταμάτα» τον διέκοψε ο Μουσταφά, «δε μ' άρεσε ο άνθρωπος, δε λέει, δεν ήταν καλός ψαράς».

Τον είχε πιάσει ένα πείσμα τον Μουσταφά, δεν ήθελε ν' ακούσει τίποτ' άλλο. Είδε κι απόειδε ο τουρίστας, ώσπου εντέλει του 'κοψε να τον ρωτήσει γιατί δεν του άρεσε ο ψαράς.

«Αφού εκείνος ο ξιφιός ήτανε ένα τόσο θαυμάσιο ψάρι» είπε ο Μουσταφά, «αφού πολέμησε νύχτες και μέρες για να μην παραδώσει ψυχή, έπρεπε κι ο ψαράς να δώσει μια να κόψει τη πετονιά και να πει *άντε, λεβέντη μου, κέρδισες τη ζωή σου, χαλάλι σου οι θάλασσες*. Πιάνεις καμιά φορά μια ψαρούκλα, μπέη μου, και την ώρα που τραβάς να την ανεβάσεις στη βάρκα

κοιτιέστε κατάματα με το ευλογημένο το ζώο, σε κοιτάζει τόσο θλιμμένα που το λυπάσαι, δε σου κάνει καρδιά να το σκοτώσεις, τ' αμολάς πίσω στο νερό».

Οι πιο πολλοί ψαράδες, όταν σκαλώσουν ή κομματιαστούν τα δίχτυα που έχουνε καλάρει, δεν ασχολούνται με το να τα μαζέψουν και να τα μπαλώσουν, παίρνουν καινούρια, αλλά αυτά τα καινούρια πλαστικά δίχτυα πάνε και κολλάνε πάνω στα βράχια στον βυθό, κάνουν μεγάλο κακό στη θάλασσα και στα ψάρια. Γι' αυτό ο Μουσταφά, όταν βουτούσε να βγάλει δικά του δίχτυα που είχανε κολλήσει, έβγαζε και των αλλωνών. Μετά δεν τους έλεγε τίποτα, αλλά αν πρόσεχαν θα έβλεπαν στο βλέμμα του την αποδοκιμασία και το παράπονο. Ο Μουσταφά θυμόταν την εποχή που δεν υπήρχαν ακόμη νάιλον δίχτυα κι αυτή η παλιά εποχή τού άρεσε περισσότερο. Νοσταλγεί τον καιρό που όλοι μάζευαν προσεκτικά τα δίχτυα τους και, ύστερα, τα μπαλώνανε με νήμα και σαΐτα, βάζοντας το μεγάλο δάχτυλο του ποδιού τους σε μια απ' τις τρύπες για να τα τεντώνουνε καλά. Νοσταλγεί την οσμή της θάλασσας που αναδίδανε.

Θαυμάζει ο ψαράς κάθε φορά που του τραντάζει το χέρι που κρατάει την πετονιά, ανάλογα την εποχή, ένα λαβράκι, κάνας μπακαλιάρος, καμιά λαμπούκα με τα δυνατά τους σώματα, λιθρίνια που ασημολαμπυρίζουν, μπαρμπούνια, οι βασίλισσες των φαριών με τις

ρόδινες ανταύγειες να παιχνιδίζουν στα υγρά τους λέπια. Να με συμπαθάτε, αδέρφια, τους λέει, έτσι είναι γραμμένο στον νόμο της φύσης, σας καταλαβαίνω, αλλά κι εσείς κυνηγάτε τ' άλλα ψάρια, αυτή είν' η τάξη του ντουινιά. Ο Μουσταφά έχει δει άπειρες φορές μεγάλα ψάρια ν' ανοίγουν τα τερατώδη στόματά τους και να καταβροχθίζουν –χλουπ– εκατοντάδες ψαράκια. Κοπαδιαστά προσπαθούν να ξεφύγουν τα μικρά για να σωθούν, μάταια όμως.

Οι άλλοι ψαράδες, την ώρα που γυρίζουν στην ακρογιαλιά, θαρρούν πως ο Μουσταφά παραμιλάει στη βάρκα του. Τίποτα δεν είναι πιο ανακριβές: Εκείνος μιλάει στα ψάρια που 'χει μες στη βάρκα του. Απ' το πολύ αγνάντεμα της θάλασσας έχει ταυτιστεί μαζί της. Πιστεύει πως, ό,τι γίνεται στη στεριά, τα ίδια ακριβώς πράγματα συμβαίνουν και στη θάλασσα.

Τελευταία, ο Μουσταφά αντιλαμβανόταν ότι οι θάλασσες άλλαζαν. Εκτός απ' τα ψάρια που τα ήξεραν απ' τον καιρό των παππούδων τους, είχαν αρχίσει να εμφανίζονται, ανήκουστα πρωύτερα και ανίδωτα, παράξενα είδη ψαριών. Όλοι οι ψαράδες είχαν ακούσει ότι ένα από αυτά λεγόταν λαγοκέφαλος κι όποιος το έτρωγε πέθαινε. Ωστόσο, έβρισκαν καλό ένα άλλο ψάρι που κι αυτό δεν το ήξεραν παλιά, το λιονταρόψαρο· η σάρκα του είναι τρυφερή και νόστιμη, λέγανε. Μόνο τ' αγκάθια του είναι δηλητηριώδη, χρειάζεται προσοχή όταν το πιάνεις κι όταν το καθαρίζεις. Οι ψαράδες που αναρωτιόντουσαν Πούθε ξεφυτρώσανε αυτά τα ψάρια,

ούτε οι παππούδες μας τα ξέρανε ούτε οι πατεράδες, έπαιρναν ως απόκριση ποικίλες φήμες. Ένας έλεγε, Ζεστάθηκαν οι θάλασσες, εμ, γι' αυτό εμφανίζονται ολοένα παράξενα ψάρια, άλλος ήταν σίγουρος ότι, Τα ξένα καράβια αφήνουν τα σεντινόερα τους στη θάλασσα, ε, λοιπόν, από κει πέφτουν τ' αυγά τους στα δικά μας νερά και να το αποτέλεσμα.

Με τα πολλά έστειλαν έναν καθηγητή του Τμήματος Υδατοκαλλιεργειών απ' το πανεπιστήμιο της κοντινής πόλης, τους συγκέντρωσε όλους και τους είπε, «Αγαπητοί φίλοι, έχουμε να κάνουμε με ψάρια-επιδρομείς, αν δεν τα καταπολεμήσουμε θα αφανίσουν το δικό μας θαλάσσιο οικοσύστημα. Όπως είναι γνωστό ήδη, με τη διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ, είχαν εισβάλει στη Μεσόγειο είδη ψαριών του Ινδικού Ωκεανού. Αυτά πλήθυναν κατά αποικίες. Από την άλλη, μεγάλα πλοία που μεταφέρουν εμπορεύματα στην Ερυθρά Θάλασσα γεμίζουν τις δεξαμενές τους με μεγάλες ποσότητες νερού για την ευστάθεια τους· το νερό αυτό, επιστρέφοντας, το αδειάζουν στα δικά μας λιμάνια. Συντελεί και αυτό στην κατάσταση. Με τον τρόπο αυτό μεταφέρονται αυγά αλλόχθονων ψαριών στα δικά μας νερά».

Ο διοπτροφόρος καθηγητής με το τραγίσιο γενάκι ερχόταν κάθε μήνα και έδινε διαλέξεις στους ψαράδες. Το καθήκον αυτό τού είχε ανατεθεί από τη Σχολή

Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος. Ήταν καλός άνθρωπος. Επιστήμονας. Του άρεσε να χρησιμοποιεί τις επιστημονικές ονομασίες των ψαριών που ήξεραν. Τα ονόματα αυτά ήταν σε ξένη γλώσσα, δεν υπήρχε πιθανότητα να τα θυμούνται, ούτε και μπορούσαν να τα προφέρουν.

Η ιστορία για τα ξενικά ψάρια-εισβολείς που τους είπε ο καθηγητής τούς στενοχώρησε. Κοιτάχτηκαν και είπαν, Κακό που μας βρήκε. Πά' να πει ότι οι πρωτευουσιάνοι που μας ρημάζουν τα δάση, σπέρνοντας στη θέση τους εξοχικούς οικισμούς, που σηκώνουν ξενοδοχεία, επιχωματώνουν τη θάλασσα, που πληγώνουν τα βουνά μας ψάχνοντας μέταλλα στις βουνοκορφές, μας κλέβουν και τη θάλασσα, σκέφτηκαν. Οι πατεράδες κι οι παππούδες τους ποτέ δεν είχαν την έγνοια να προστατέψουν το χωριό. Κάτι τέτοιο δεν τους περνούσε απ' το μυαλό, γιατί τον παλιό καιρό κανένας δεν έκοβε τα δέντρα, δεν ρύπαινε τον αέρα και τη θάλασσά τους. Τώρα πια, όμως, παρακολούθουσαν οργισμένοι τους εισβολείς που οικειοποιούνταν και έβλαπταν τη φύση, τη φύση τους. Το θέμα αυτό ανέκυπτε καθημερινά στο καφενείο. Κάποιος έλεγε:

«Η εταιρεία που κόβει το δάσος πάνω στον λόφο θα κάνει εξόρυξη χρυσού. Ξέρετε με τι γίνεται αυτό, με κυάνιο, που είναι δηλητήριο. Θα ανακατευτεί το δηλητήριο με το νερό μας και θα πάμε όλοι μας από καρκίνο».

Ύστερα, άρχιζαν να μιλάνε όλοι μαζί:

«Χρυσάφι είναι όλη η περιοχή εδώ, ο αέρας της, το νερό της, αυτό είναι αληθινό χρυσάφι».

«Ποιος ο λόγος να τρυπάνε τα βουνά, δεν καταλαβαίνω».

«Την πλημμύρα που κατέβηκε πέρσι απ' το βουνό, τη θυμάστε; Έχουμε ξαναδεί τέτοιο πράγμα στα μέρη μας;»

«Ποτέ, ποτέ πριν δεν είχαμε πλημμύρες».

«Κόφανε τα δέντρα οι ψακοπόρδηδες*, το νερό τρέχει γρουνου κάτω».

Δεν ήταν, όμως ετούτα τα μέρη δικά τους, δεν ήταν αυτό το χωριό πατρογονικό τους; Τι δουλειά είχαν αυτοί οι ξένοι άνθρωποι εδώ; Ένας ψαράς που είχε πάει στην Ισταμπούλ αεροπορικώς για να δει έναν άρρωστο συγγενή του, έλεγε «Άμα κοιτάξετε από ψηλά, μα τον Θεό, θα βάλετε τα κλάματα, τα ιχθυοτροφεία έχουν καταστρέψει τους κλειστούς κόλπους και τους όρμους, το νερό τους είναι μια κιτρινοπράσινη γλίτσα, βούρκος. Αμ, τι άλλο θα γινόταν με τόσο φάρμακο και τεχνητή τροφή».

«Μα, δε λέγανε ότι τα ιχθυοτροφεία θα στήνονταν

* Ψακοπόρδης, κακός άνθρωπος στην κρητική διάλεκτο. Τη λέξη (καθώς και την αντίθετή της, γλυκοπόρδης = καλός άνθρωπος) καταγράφει ο Μενέλαος Γ. Παρλαμάς στο άρθρο του «Αναζητώντας τη χαμένη γλώσσα». Περιοδικό Παλίμψη στο της Βικελαίας Βιβλιοθήκης, τ. 1, Ηράκλειο Κρήτης 1985.

μόνο σε ανοιχτή θάλασσα; Έτσι δεν μας είχαν πει;»

«Μας είπανε, μας είπανε, αλλά ο παράς τα λύνει αυτά. Άμα πάρει το ρουσφέτι ο άλλος, πάει περίπατο ο νόμος».

«Σάματι τα ίδια δεν τραβάνε και οι μεταλλωρύχοι;»

«Εμείς, παιδιά, έχουμε πεθάνει και δεν είναι κανείς να μας κλάψει. Χεστήκανε για κάτι φουκαράδες σαν και του λόγου μας».

Ο Μουσταφά, θεωρούσε αυτά τα γιγαντιαία ιχθυοτροφεία, που πολλαπλασιάζονταν καθημερινά, ως φυλακές ψαριών και λυπόταν τα καταδικασμένα ψάρια. Τα ψάρια που πιάναν οι ψαράδες είχαν, τουλάχιστον, αλωνίσει ελεύθερα στα πέλαγα και είχαν υποκύψει στο πεπρωμένο τους· τα κακόμοιρα, όμως, τ' άλλα, του ιχθυοτροφείου, πήγαιναν απ' τη φυλακή των ψαριών όπου είχαν μεγαλώσει ντουγρού στο τηγάκι. Τώρα, όμως οι ψαράδες αντιμετώπιζαν έναν πιο άμεσο κίνδυνο, τον λαγοκέφαλο. Έπαιζαν με το ψωμί τους αυτά τα θηριώδη ψάρια.

Ο Σαρή* Γιουσούφ, που ήταν παιδικός φίλος τόσο του Μουσταφά όσο και της Μεσουντέ, είπε:

«Αλλόκοτο πράμα είναι αυτός ο λαγοκέφαλος. Ροκανίζει, ρε, τη βάρκα. Το είδα με τα μάτια μου, κομματιάζει το κουτάκι της Κόκα Κόλα».

* Sari, ξανθός.

Συμφώνησαν εν χορώ και οι άλλοι ψαράδες και υπερθεμάτισαν: Ο λαγοκέφαλος κόβει τα δίχτυα, δεν αφήνει ψάρι για ψάρι στη θάλασσα, τραβάμε τα δίχτυα και βρίσκουμε μέσα δεκάδες απ' αυτά τα δηλητηριώδη ψάρια. Ένας είπε, «Να μη σώσω, τις προάλλες τράβηξα τα δίχτυα κι ήτανε μέσα τετρακόσια απ' αυτά, δεν ήξερα τι να κάνω, να τα βγάλω και να τα κάψω ή να τα θάψω;».

Ο καθηγητής που ήταν ειδικός είπε, «Επ' ουδενί, επ' ουδενί πρέπει να κάνετε κάτι τέτοιο. Απαγορεύεται εξάλλου να τα βγάλετε στην ξηρά. Περιμένετε να φοφήσουν, μετά κόψτε τις ουρές τους και πετάξτε τα πίσω στη θάλασσα. Έτσι και τα θάψετε, μπορεί να σκαλίσουν το χώμα άλλα ζώα και να θελήσουν να τα φάνε».

Τότε, στο μυαλό των ψαράδων σφάλωσε ένα ερωτηματικό: Και τ' άλλα ψάρια; Τι γινόταν αν τρώγανε τους λαγοκέφαλους τα άλλα ψάρια; Επίσης, δεν είχαν καταλάβει το θέμα με τις ουρές. Γιατί να έκοβαν τις ουρές τους. Ο καθηγητής είπε, «Σύντομα θα βγει κυβερνητική απόφαση, θα δίνονται πέντε λίρες για κάθε ουρά».

Οι ψαράδες κοιτάχτηκαν πάλι. Πολλαπλασίασαν από μέσα τους το τετρακόσια επί το πέντε. Τους ευχαρίστησε το γινόμενο. Η αλήθεια ήταν πως ο λαγοκέφαλος έβλαπτε τους ίδιους, αλλά και τα καΐκια και τα σύνεργά τους, μα δεν ήταν άσκημα λεφτά κι αυτά. Οι ψαράδες πουλούσαν τα μεγάλα ακριβά ψάρια που πιάνανε στα εστιατόρια με τα οποία είχαν συμφωνία.

Τα μικρά τα φέρνανε στην παραλία, μέσα στους κόκκινους στρογγυλούς ξύλινους ταμπλάδες, να τα πάρουν φτηνά φίλοι και γνωστοί. Απ' αυτά τα μικρά φάρια τρώγανε κι οι ίδιοι. Τα άλλα ήτανε για την υψηλή κοινωνία.

Ο Μουσταφά είχε γυρίσει στο αραξοβόλι κι έδενε τη βάρκα, όταν είδε τον Ομέρ, που γυρνοβολούσε στους δρόμους μερικές φορές σαν εκστασιασμένος προφήτης κι άλλες σαν τον σαλό που δεν μπορούσες να ξέρεις για τι θα σου έχει θυμώσει, αλλά ήταν ίσως ο μοναδικός άνθρωπος που τον αγαπούσε όλο το χωριό, να 'ρχεται φορτσάτος καταπάνω του.

«Τι θες και βγαίνεις τόσο νωρίς κάθε μέρα;» τον κατσάδιασε ο Ομέρ.

«Όπως πάντα» απάντησε ο Μουσταφά, «πάντα έτσι βγαίνω».

«Να μη βγαίνεις, τσαντίζομαι!» είπε ο Ομέρ βλοσυρός.

«Γιατί, ρε συ Ομέρ, τι σε πειράζει εσένα;»

«Και πότε θα σου δώσω τα μαργαριτάρια; Η μάνα δε θέλει να ξεπορτίζω πολύ νωρίς. Το πρωί αρμέγω την κατσίκα».

«Τι είναι αυτά τα μαργαριτάρια που λες» ρώτησε ο Μουσταφά.

Όταν έβλεπες τον Ομέρ, χαμογελούσες. Είχε τεράστιο κεφάλι, πολύ κοντά χέρια και μικροσκοπικές παλάμες.

Σου έδινε την εντύπωση ψαριού. Εξάλλου, κοιτούσε τον αντικρινό του σαν να βρισκόταν συνέχεια μες στο νερό, με τα όμορφα, αλλά ανέκφραστα μάτια του. Πολύ συμπαθητικό αγόρι. Θα 'ταν ήδη δεκαέξι δεκαεπτά χρονών. «Ντροπή, μεγάλη ντροπή» είπε κουνώντας το κεφάλι του δεξιά αριστερά...

Ο Μουσταφά δεν είχε κέφι για κουβεντολόι, αλλά του άρεσε πάντα να μιλάει με τον Ομέρ. Ξεχνιόταν.

«Πού το 'χεις το μυαλό σου, βρε, πόσες φορές πρέπει να σ' το πω;» τσίριξε το αγόρι.

«Τι, τι μου 'χεις πει, Ομέρ;»

«Ότι θα σου 'δινά κάτι μικρά μαργαριτάρια, να τα ρίξεις στη θάλασσα, για να μεγαλώσουνε στην κοιλιά των ψαριών».

«Ααα, να με συγχωρείς, Ομέρ, το ξέχασα στ' αλήθεια» είπε απολογητικά ο Μουσταφά. Η αλήθεια όμως ήταν πως δεν του 'χε πει τίποτα τέτοιο. Αυτό ήταν σίγουρα το καινούριο του κόλλημα. Κατά διαστήματα του κολλούσε μια παράξενη ιδέα. Λίγο καιρό πριν, πήγαινε κάθε πρωί στο γραφείο του μουχτάρη*, έπαιρνε τη σφραγίδα του και σταμπάριζε μ' αυτή το μέτωπό του. Πίστευε ότι αυτό ήτανε πολύ σημαντικό, τον έκανε «επίσημο», γινόταν φορέας του κράτους. «Κοίτα δω» έλεγε σ' όποιον συναντούσε δείχνοντας το κούτελό του, ύστερα, έβαζε δείκτη και αντίχειρα στα χείλη του, έκανε πως σφύριζε και προειδοποιούσε

* Muhtar, κοινοτάρχης, πρόεδρος χωριού.

«Μαζέφου, αλλιώς την έχεις άσκημα, θα πας γραμμή στην ψειρού». Τώρα ως φαίνεται είχε κολλήσει με τα μαργαριτάρια.

«Το είπες και στους άλλους;»

«Φυσικά, κάθε πρωί δίνω μια χούφτα στον καθένα. Τα παίρνουνε και τα πετάνε στο νερό. Εσύ βγήκες αχαΐρευτος».

«Συγνώμη, Ομέρ, το ξέχασα μα τον Θεό».

«Εσύ φταις που δε γίναμε πλούσιοι, να το ξέρεις» του φώναξε το παιδί.

«Εντάξει, λοιπόν, άκου τι θα κάνουμε: Επειδή ξεκινάω νωρίς, μπορεί να μη βρεθούμε το πρωί, δώσε μου τα μαργαριτάρια τώρα κι εγώ θα τα ρίξω αύριο, συμφωνείς;»

Ο Ομέρ κοντοστάθηκε, τον κοίταξε δύσπιστα. «Εντάξει» συμφώνησε, «πάω να τα φέρω». Μετά, στάθηκε πάλι και τον κοίταξε σοβαρά, «Μην το κουνήσεις από δω».

«Όχι, βρε, θα σε περιμένω».

Ο Ομέρ έφυγε τρεχάτος και σε λιγάκι γύρισε με τα χέρια του στις τσέπες της φθαρμένης ζακέτας που φορούσε χειμώνα καλοκαίρι.

«Πάρε» του είπε κι έβγαλε απ' τις τσέπες του από μια χούφτα μικρά λευκά βότσαλα.

«Πάρ' τα, αυτά είναι».

«Εντάξει, Ομέρ, να 'σαι καλά».

«Το πρωί, ρίξ' τα στη θάλασσα το πρωί».

«Θα τα ρίξω».

«Μην το ξεχάσεις...».

«Δε θα το ξεχάσω».

«Εκεί που έχει μεγάλα ψάρια!»

«Μην ανησυχείς, θα τα ρίξω» τον βεβαίωσε ο Μουσταφά και είδε ότι το παιδί χάρηκε.

Κανείς δεν έχει τόσο μεγάλη φαντασία όση αυτό το παιδί, σκεφτόταν μερικές φορές. Μια μέρα το είχαν δει να ρίχνει στη θάλασσα μια σακούλα αλάτι που 'χε πάρει απ' τον μπακάλη. Όταν τον ρώτησαν τι έκανε, είπε ότι πρόσθετε αλάτι στη θάλασσα γιατί το αλάτι της λιγοστεύει, γκρινιάζοντας συνάμα πως «Αν δε φροντίσω εγώ, κανείς δεν ενδιαφέρεται για το χωριό». Ένα χάσμα ήταν αυτό το παιδί. Ο γείτονάς τους ο Σεΐτ εφέντης, που ανάμεσα στ' άλλα ζώα του είχε και μια καμήλα, την οποία στόλιζε με κουδούνια και ζίλια και χρωματιστά πανιά για να κάνει βόλτες τους τουρίστες, ανέβαζε στην καμήλα τον Ομέρ. Ήταν να βλέπεις τότε τι χαρά έκανε.